

آینه‌های روبه‌رو

گفت‌وگو با مسئولان دانشگاه فرهنگیان بوشهر

زینب وکیل

معلمان ارکان اساسی تعلیم و تربیت هستند. بنابراین همه امکانات آموزش و پرورش باید در خدمت تربیت معلم باشد. دانشگاه فرهنگیان با گستره کشوری خود بزرگ‌ترین دانشگاه در سطح کشور است که رسالت «تربیت معلم» را بر عهده دارد. این بار، برای اینکه با برنامه‌ها و روش‌های تربیتی دانشگاه فرهنگیان در سایر استان‌ها آشنا شویم، به استان بوشهر رفتیم و در جلسه‌ای با مسئولان آن به گفت‌وگو نشستیم تا از چالش‌ها و مسائل آن‌ها باخبر شویم و با روش‌های حل مسائل آن‌ها آشنا شویم. آقای دکتر علی‌اکبر مولایی و خانم دکتر مریم کیانی با حوصله و صبری که داشتند به زیبایی پاسخگوی سؤالات ما شدند و جا دارد از ایشان صمیمانه تشکر کنیم.

دکتر کیانی: پردیس دختران دانشگاه فرهنگیان بوشهر دو سال دیرتر، یعنی از سال ۶۲ دانشجو پذیرفت. در این پردیس هم در سال‌های اول آموزش ابتدایی داشتیم و کم‌کم رشته‌های دیگر افزوده شدند. در حال حاضر ۲۸۱ نفر دانشجوی دختر در پردیس بنت‌الهدی صدر مشغول به تحصیل هستند که علاوه بر رشته‌هایی که در پردیس پسران گفته شد رشته آموزش شیمی و ادبیات عرب هم داریم.

نیز اضافه شد. ما از سال ۶۲ تا امروز به‌طور مرتب در اینجا دانشجو داشته‌ایم به جز سال‌هایی که فقط در روزهای پنجشنبه و جمعه معلمان برای ارتقای خود آموزش می‌دیدند. در پردیس پسران هم اکنون ۴۴۰ دانشجو داریم که بیش از همه در رشته‌های علوم تربیتی و آموزش دبستانی و پیش‌دبستانی مشغول به تحصیل‌اند و تعداد کمتری در رشته‌های دیگر نیز مانند ریاضی و جغرافیا و تاریخ و مطالعات اجتماعی و معارف اسلامی درس می‌خوانند.

وکیل: در مورد تاریخچه دانشگاه فرهنگیان در بوشهر بفرمایید.

دکتر مولایی: دانشگاه فرهنگیان، در سال ۱۳۶۰ در ساختمانی که اکنون در محل نیروگاه اتمی قرار دارد تأسیس و در سال ۶۲ به ساختمان فعلی منتقل شد. در سال تأسیس ما فقط رشته آموزش ابتدایی را داشتیم و بعدها رشته‌های دبیری دروس دوره راهنمایی مانند دبیری ادبیات فارسی، دبیری زبان، دبیری علوم تجربی و...

◀ **حشمتی: آیا دلیلی وجود دارد که شما تمامی رشته‌های علوم پایه را در دانشگاه فرهنگیان بوشهر ندارید؟**

دکتر مولایی: سیاست مرکز در دانشگاه فرهنگیان سیاست تجمیعی است؛ به این صورت که در مناطق مختلف کشور با توجه به هیئت علمی موجود در آن منطقه رشته‌های مختلف دایر می‌شود. برای مثال در بوشهر به‌خاطر رشته تحصیلی امثال من آموزش زبان دایر شده، و همین‌طور به‌خاطر حضور کسی مثل خانم دکتر کیانی که دکترای شیمی دارند، رشته آموزش شیمی تأسیس شده است. درواقع بوشهر برای استان‌های هرمزگان، بوشهر و فارس معلم شیمی تربیت می‌کند.

◀ **حشمتی: خانم دکتر کیانی آیا شما در تأمین عضو هیئت علمی مشکلی ندارید؟**

کیانی: با کمبود نیروی رسمی تمام‌وقت برای همه گرایش‌ها که روبه‌رو هستیم. برای مثال در رشته شیمی گرایش‌های مختلف داریم و هر درس مربوط به یک گرایش است. من خودم شیمی آلی خوانده‌ام، ولی از همکاران دیگر در دانشگاه‌های خلیج فارس، دانشگاه آزاد و پیام نور هم برای گرایش‌های دیگر استفاده می‌کنیم. برای درس آزمایشگاه هم از دانشگاه خلیج فارس استفاده می‌کنیم.

◀ **وکیل: تعداد اعضای هیئت علمی‌های رسمی و غیررسمی به چه شکل است؟**

مولایی: ما در پردیس پسران و دختران ۱۳ عضو هیئت علمی مشترک داریم.

◀ **وکیل: دانشگاه فرهنگیان بوشهر در چه مقطعی دانشجو می‌گیرد؟**

مولایی: ما در اینجا به دو صورت دانشجو می‌گیریم. یکی کارشناسی پیوسته است که از کنکور سراسری

دانشجو می‌گیرد؛ حدود ۷۰۰ دانشجویی که ذکر کردیم جزو همین دسته هستند. هم‌چنین دوره‌های کاردانی به کارشناسی مختص معلمان، روزهای پنجشنبه و جمعه است که به‌طور ناپیوسته برگزار می‌شود. تعداد شرکت‌کنندگان این دوره در حدود ۱۲۰ نفر در رشته‌های مطالعات اجتماعی، راهنمایی و مشاوره و آموزش ابتدایی است.

◀ **حشمتی: آیا برای خود مدرسین هم دوره‌های آموزشی داشته‌اید؟ هم‌اینک یک ارتقایی از آموزش و پرورش به آموزش عالی را شاهد هستیم. با توجه به این موضوعات شما چه چرخشی را نسبت به گذشته شاهد هستید؟**

مولایی: اساتید تربیت‌معلم که قبلاً دانش‌محور شده‌اند. مدرسین ما تشویق می‌شوند به چاپ مقاله و سایر اقدامات پژوهشی. عمده برنامه‌هایی که برای اساتید داریم دو دسته است. اول برنامه‌هایی که خود دانشگاه برای مدرسین مدنظر قرار دارد. برای مثال دوره‌های مدرسان ریاضی، علوم اجتماعی و... که ممکن است در سال یک یا دو بار اجرا شود. هم‌چنین نشست‌هایی برای توانمندسازی مدرسان به عهده ماست. برای مثال اساتیدی را از حوزه علمیه دعوت کردیم تا با اساتید معارف نشست داشته باشند. علاوه بر این معاونت نظارت و ارزیابی دانشگاه این اختیار را به استان‌ها داده‌اند که در قالب دوره‌های توانمندسازی، برنامه‌هایی داشته باشند. در طول سال گذشته ما بیست دوره را برگزار کرده‌ایم.

کیانی: هم‌چنین ما دو دوره مقاله‌نویسی و معرفی مجلات ISI را داشته‌ایم.

◀ **حشمتی: آیا آموزشی برای اساتید در مورد استفاده از رسانه‌های پرشمار دارید؟**

مولایی: دانشگاه فرهنگیان بر این اعتقاد است که دانشجویی که بعدها

می‌خواهد معلم شود، هر نوع آموزشی را که در دانشگاه ببیند در آینده آن را در کلاس درس خود اجرا خواهد کرد. در ظرف این دو سالی که بنده و خانم دکتر کیانی در دانشگاه فرهنگیان هستیم تمامی کلاس‌ها به کلاس هوشمند تبدیل شده‌اند. اساتید تشویق می‌شوند که حتماً از course era استفاده کنند و پاورپوینت‌های آماده داشته باشند. البته ناگفته نماند که بعضی از اساتید سال‌های سال با یک روش تدریس داشته‌اند و در سال‌های پایانی خدمت خود حاضر به تغییر رویه نیستند. از نظر من سیلابس درسی بسیار اهمیت دارد. زیرا وقتی درسی سیلابس مشخص داشته باشد دیگر اینکه منبع درسی کدام کتاب است اهمیت ندارد بلکه مقالات مهم، پروژه‌های عملی، پاورپوینت‌ها و... معین هستند. برای مثال، ما در ترم تابستانی با گرمای شدید روبه‌رو شدیم. لذا تصمیم گرفتیم از اساتیدی که آمادگی دارند فیلم گرفته شود و دانشجویان به‌صورت آنلاین از آن‌ها درس بگیرند.

◀ **حشمتی: یعنی شما از روش کلاس معکوس استفاده کردید؟**

مولایی: دقیقاً، سه، چهار استاد اعلام آمادگی کردند. البته همه اساتید این آمادگی را نداشتند، ما قطعاً نیاز داریم که در این زمینه کار بیشتری انجام دهیم. ما نمی‌توانیم به دانشجویان بگوییم از روش‌های نوین آموزشی استفاده کنند ولی خودمان از این روش‌ها غافل باشیم.

◀ **وکیل: آیا به‌طور خاص طرحی برای اینکه دانشجویان بتوانند از رسانه‌های پرشمار بیشتر استفاده کنند، داشته‌اید؟**

مولایی: در سال گذشته ما به استانداری و هیئت امنای دانشگاه بوشهر و مدیر کل آموزش و پرورش و نماینده مرکز مدیریت و برنامه‌ریزی طرحی را پیشنهاد دادیم که وامی را در اختیار دانشجویان قرار دهند تا ما از طریق شرکت‌های دانش‌بنیان به

دانشجویان خود لپ‌تاپ، دیتاپروژکتور و تابلوی هوشمند بدهیم تا بتوانیم در سال پایانی تمامی نرم‌افزارها و کتاب‌های مورد نیاز آن‌ها را در روی لپ‌تاپ قرار دهیم. درواقع به‌جای اینکه مدارس را هوشمند کنیم معلم‌ها را به ابزار آموزشی مجهز کنیم. طرح ما البته مورد استقبال قرار گرفت. اما مشکل اصلی تأمین بودجه است.

◀ **حشمتی: بحثی که هم‌اکنون داریم این است که اساتید چه قدر از ابزارهای آموزشی استفاده می‌کنند؟ درواقع خیلی وقت‌ها دانشجو از استاد پیشی گرفته است.**

مولایی: ما در حال چاره‌اندیشی هستیم. ما الان به دنبال استادان هستیم که یا به تازگی دکترا گرفته‌اند و یا در حال تحصیل دکترا هستند. هم‌چنین به افراد باتجربه‌ای که آماده تغییر هستند نیاز داریم. تأکید ما در جلسات به این موضوع بسیار زیاد است. ممکن است که کلاس ما کولر مناسبی نداشته باشد ولی حتماً پروژکتور داریم. **کیانی:** به‌دلیل بعد مسافت و دور بودن از مرکز، استفاده از ویدئوپروژکتور

در دانشگاه فرهنگیان بسیار به ما کمک کرده است. تالارهای گفت‌وگو نیز برای هر قسمت مانند سرپرستان خوابگاه، قسمت آموزش و... دایر است.

◀ **وکیل: مهم‌ترین چالشی که دانشگاه فرهنگیان دارد، چیست؟**

مولایی: چالش اصلی ما نداشتن زیرساخت‌های لازم برای یک دانشگاه به‌روز است. اغلب ساختمان‌های دانشگاه فرهنگیان به تعبیر دکتر مهرمحمدی محیطی نیست که در شأن دانشجو - معلم باشد.

درخصوص اساتید، چالش جدی دانشگاه تأمین هیئت علمی است. بعضی از رشته‌ها یک یا دو نفر هیئت علمی داریم و یا اصلاً نداریم. دانشگاه فرهنگیان در کارهای پژوهشی بسیار جوان است. موضوع دیگر جذب هیئت علمی با استانداردهای بین‌المللی است. درخصوص سیلابس هم هنوز جوان هستیم. در حدود دو ترم است که ما سرفصل‌های جدید را تنظیم کرده‌ایم.

◀ **وکیل: در مورد چگونگی طرح استخدام اصلح توضیح بفرمایید.**

مولایی: ما با بحثی روبه‌رو هستیم که ممکن است دانشجوی ما در بدو ورود همه‌چیز را تمام‌شده بداند. به این صورت که آن تلاش علمی و پژوهشی لازم را انجام ندهد، به این دلیل که فکر کند که من در هر صورت استخدام شده‌ام. طرح آزمون جامع و یا طرح اصلح که دانشگاه تصویب کرده است هنوز پشتوانهٔ وزارتی ندارد. این طرح می‌تواند در جدیت و تلاش و انگیزهٔ دانشجو - معلمان بسیار مفید باشد.

◀ **حشمتی: شما فکر می‌کنید دانشجویان ممکن است دقیقاً چه نگرانی در برخورد با آزمون جامع داشته باشند؟**

کیانی: یکی از نگرانی‌های دانشجویان این است که با توجه به اینکه اساتید یکسان نیستند، شاید نتوانند نتیجه خوبی از آزمون جامع سراسری بگیرند. **مولایی:** به دانشجویان از ابتدا

گفته‌اند که شما استخدام هستید. خب این تغییر رویه برای او ممکن است سنگین تمام شود. اگر از قبل دانشجوی بداند که شرط استخدام او این است که در آزمون جامع پذیرفته شود، مسئله شکل دیگری پیدا می‌کند. درواقع باید در زمان ثبت‌نام برای کنکور این موضوع یادآوری شود.

◀ **حشمتی: چه تعداد از ۷۰۰ دانشجوی حال حاضر خوابگاهی هستند؟**

مولایی: قریب به ۹۵ درصد دانشجویان خوابگاهی هستند. به شرطی دانشجوی می‌تواند از خوابگاه استفاده نکند که متأهل باشد و یا خانواده‌ای تحت تکفل خود داشته باشد و یا ساکن شهر باشد و تردد او سخت نباشد. اساس کار دانشگاه فرهنگیان خوابگاهی بودن دانشجویان است. ما در اینجا فعالیت‌های فوق برنامه زیادی داریم که درواقع روح دانشگاه فرهنگیان همین‌گونه فعالیت‌هاست.

◀ **حشمتی: تشکلهای صنفی در دانشگاه شما چه جایگاهی دارد؟**

مولایی: چیزی که در دایرهٔ کار دانشگاه است صدور مجوزها و تشویق دانشجویان به این امر است. اما با کمبود فضا و امکانات روبه‌رو هستیم. ما در دو پردیس دختران و پسران بالغ بر بیست انجمن صنفی داریم. اعم از کانون ادبی تا کتون بررسی آسیب‌های اجتماعی و کانون علمی تاریخ و... مجوزهای این انجمن‌ها به موقع صادر شده‌اند. اما فعالیت هر کدام از این انجمن‌ها منوط به تخصیص اعتبار هستند.

◀ **حشمتی: وضعیت انگیزشی دانشجویان - معلمان را به چه شکل می‌بینید؟**

کیانی: بچه‌ها با انگیزه هستند. در قسمت مصاحبه قبل از ورود به دانشگاه یکی از معیارهای مهم پذیرش دانشجویان انگیزه است. ما رتبه‌های بسیار خوب داریم یا حتی دانشجویانی داریم که در دانشگاه دولتی مهندسی

رسیده باشد تا به راحتی موانع باعث کند شدن حرکت او نشود.

مولایی: این پیش‌بینی محتمل است. دانشگاه در یک دوره دوساله، که همان کارورزی است، تلاش می‌کند تا دانشجویان از نزدیک با مدرسه آشنا شوند. ما و اساتید در تلاشیم تا دانشجویان بتوانند استقلال در انگیزه داشته باشند. یعنی به جای تقویت انگیزه‌های بیرونی، انگیزه درونی‌شان را تقویت کنیم. در گفت‌وگوهایی که با دانشجویان داریم در فضای صمیمانه از انتخاب شغل معلمی صحبت می‌کنیم. البته محدودیت‌ها قرار نیست یک‌شبه از بین برود. من معتقدم دیر یا زود مسئله معیشتی معلمان حل خواهد شد ولی نباید این‌طور باشد که مسائل معیشتی حل شود اما در عین حال وجه معلمی را نیز از دست داده باشیم.

❖ **وکیل:** چه قدر فکر می‌کنید انگیزه دانشجویان برای اینکه سمت معلمی می‌آیند ناشی از ثبات و اطمینان شغلی است نه لزوماً علاقه به خود شغل معلمی؟

کیانی: به هر حال این موضوع مهم است. اما به تنهایی نمی‌تواند تأثیرگذار باشد. به هر حال دانشجوی توانایی که با رتبه عالی وارد این رشته می‌شود هر جای دیگری نیز برود می‌تواند تأثیرگذار باشد. به هر حال علاقه به تدریس حتماً باید وجود داشته باشد.

مولایی: بله انگیزه اولیه استخدام است. منتها وظیفه دانشگاه است که این انگیزه را حفظ کند و تقویت کند. خیلی وقت‌ها در صحبت با دانشجویان درمی‌یابیم که علاقه به تدریس در آن‌ها بسیار جدی و زیاد است.

❖ **وکیل:** از برنامه‌های آینده‌تان بفرمایید.

مولایی: یکی از برنامه‌هایی که در نظر داریم مدارس وابسته به دانشگاه فرهنگیان است. مدارس تجربی که با نظارت خود ما در شیوه‌های تدریس و سایر نکات آموزشی اداره می‌شود. هدف این است که آموزش

می‌خواندند اما تصمیم به تغییر رشته گرفته و به دانشگاه فرهنگیان آمده‌اند. نظر من این است که دانشجویان باید در اینجا تغذیه فرهنگی زیادی داشته باشند. استانداری کمک‌های بسیاری را در برگزاری برنامه‌های فرهنگی داشته است. برای مثال مسئله ورزش، که یک معلم ابتدایی باید این مهارت را داشته باشد. یک سوله مناسب برای ورزش در پردیس دختران داریم و دانشجویان بسیار تشویق می‌شوند که به ورزش بپردازند. اما هنوز امکانات کم است و بودجه بسیار کم تخصیص داده می‌شود.

مولایی: نمادهای انگیزشی در حال رشد هستند. در گذشته دانشجو پس از اینکه وارد دانشگاه می‌شد و با واقعیت و کمبود خدمات روبه‌رو می‌شد، انگیزه خود را از دست می‌داد. اما خدمات دانشگاه هم رو به بهبود است. برای مثال همیشه کیفیت غذای دانشجویان مورد بحث بود و رضایت‌بخش نبود. اما در این تابستان دانشگاه ما توانست تغییرات خوبی در این زمینه به وجود آورد. در سال ۹۱ دانشجویان بدون کنکور و یا به آسانی وارد دانشگاه شده بودند اما الان هم کنکور هم مصاحبه بعد از آن بسیار جدی و دقیق انجام می‌شود. نمره علمی بالا نیاز است و رقابت بالا رفته است. اما هنوز نگرانی وجود دارد که بچه‌ها با انگیزه بیایند و ما نتوانیم انگیزه آن‌ها را حفظ کنیم و تقویت کنیم. دانشجویان با چالش‌های ذهنی هم روبه‌رو هستند مثلاً می‌گویند چه تفاوتی بین دانشگاه فرهنگیان و دانشگاه دولتی وجود دارد که باید در دانشگاه فرهنگیان تفکیک جنسیتی وجود داشته باشد؟!

❖ **حشمتی:** دانشجو - معلم با انگیزه‌ای که تازه کار خود را شروع می‌کند ممکن است در برخورد با معلم باتجربه‌ای که متأسفانه دچار بی‌انگیزگی شده است، روبه‌رو می‌شود. آیا شما در این زمینه تلاش‌هایی داشته‌اید که معلم جوان ما به یک اعتماد به نفس

عمومی کیفیت پیدا کند و در راه این هدف باید سازمان‌های مختلف مثل آموزش و پرورش و سازمان‌های خصوصی و... با هم همراه شوند.

❖ **وکیل:** تا چه اندازه امکان شرکت دانشجویان در کنفرانس‌های علمی مهیا است؟

کیانی: اگر دانشجویان قبول کنند که با اتوبوس سفر کنند دانشگاه مشکلی ندارد. حتی اردوهای دیگری هم برای دانشجویان داریم. اردوهای فرهنگی و ورزشی داریم.

مولایی: ما سمینار بزرگی هم با حضور اساتید خارجی چون آقای ریچارد از نیوزلند، آقای دکتر موزز و خانم دکتر جولیا از مالزی در سه مرحله برگزار کردیم. مرحله اول تمام اساتید زبان دانشگاه فرهنگیان را دعوت کردیم و یک دوره آموزشی داشتیم. سپس همه معلمان زبان استان، بالغ بر ۴۰۰ معلم را، دعوت کردیم و به بررسی کتاب درسی پرداختیم. هم‌چنین کارگاه‌هایی با موضوعات مدیریت کلاس، شیوه‌های نوین تدریس با حضور این سه استاد برگزار کردیم.

شکوه ماندگار

گزارشی از اولین همایش هویت معلمی از جنس استاد شکوهی

نصرالله دادار

کرد و نشان داد که با آن می‌توان جهان را بهتر شناخت.

وی با اشاره به حافظه‌محوری در مدارس و سوق ندادن دانش‌آموزان به سمت کاربرد مفاهیم و پرورش خلاقیت در آن‌ها به عنوان روش‌های آموزشی نامناسب، گفت: این چهره ماندگار بر توجه به تعلیم و تربیت محرومان و نیز نقش خانواده در این عرصه تأکید بسیاری داشت و معتقد بود خانواده اساس تعلیم و تربیت است.

معاون پژوهش و فناوری دانشگاه با بیان اینکه نباید نسبت به معلمان و خادمان تعلیم و تربیت در جامعه خود کم‌توجه باشیم ابراز امیدواری کرد که با برگزاری این همایش‌ها و نیز تأسیس انجمن مفاخر تعلیم و تربیت ایران شاید بتوان به‌طور سازمان‌یافته‌تر از این سرمایه‌ها حفاظت کرد و از تجربیات آن‌ها بهره‌مند شد.

پیام دکتر غلامعلی حداد عادل

دکتر ساکی همچنین پیام دکتر غلامعلی حداد عادل به مناسبت برگزاری این همایش را قرائت کرد.

در قسمتی از این پیام چنین آمده بود: «هنگامی که به یاد دکتر غلامحسین شکوهی می‌افتم نخست چهره جذاب و چشمان گیرای او با ابروان پر پشتش در ضمیرم نقش می‌بندد؛ مردی سالخورده با موهایی سپید و زبان و بیانی گرم و دلنشین.

اما علاوه بر این، استادی در خاطر من مجسم می‌شود دانشمند و ژرف‌نگر، معلمی مسئولیت‌شناس و مهربان، نویسنده‌ای دقیق‌النظر، عالمی فکور، مترجمی امین و مدیری خدمتگزار و از همه این اوصاف مهم‌تر، مردی دیندار و با ایمان و صاحب اخلاق نیکو، نجیب و بی‌ادعا.

شادروان دکتر شکوهی پس از سال‌ها تدریس علوم تربیتی در دانشگاه تهران، در نخستین روزهای بعد از پیروزی انقلاب اسلامی در ایران، با تصویب و تأیید شورای

اولین همایش یک روزه «هویت معلمی از جنس استاد شکوهی» به منظور تجلیل از خدمات و ترویج منش معلمی زنده‌یاد استاد دکتر غلامحسین شکوهی چهره ماندگار تعلیم و تربیت ایران با حضور جمعی از مسئولان، اساتید و دانشجوی معلمان دانشگاه فرهنگیان استان تهران در پردیس نسیبه برگزار شد.

دکتر ساکی با اشاره به الهام‌بخشی، شیوایی و نفوذ کلام استاد شکوهی با بیان اینکه وی همه ویژگی‌های معلمان موفق را یکجا در خود داشت، خاطر نشان کرد: دکتر شکوهی تعلیم و تربیت را به عنوان یک علم، تخصص و حرفه، در جامعه ایرانی مطرح

دکتر رضا ساکی معاون پژوهش و فناوری دانشگاه فرهنگیان، در ابتدای این همایش، ضمن خیرمقدم و تقدیر از برگزارکنندگان همایش، با اشاره به هدف آن در تلاش برای زنده نگه داشتن افکار و اندیشه‌های استاد شکوهی و ترویج آن به عنوان سرمایه ملی به‌ویژه در میان آموزش‌گران، معلمان و دانشجو معلمان، افزود: الگوبرداری از روش و منش اساتید گرانقدری همچون شادروان دکتر شکوهی و کاردان، آموزش‌وپرورش را به سمت تعالی و بهبود سوق می‌دهد و زمینه‌ساز توسعه تعلیم و تربیت می‌شود.

وی با تأکید بر اهمیت آشنا کردن نسل جدید معلمان با افکار دکتر شکوهی تصریح کرد: این آشنایی می‌تواند موتور محرکه‌ای باشد برای ایفای نقش خطیر معلمی دانشجو معلمان ما در دانشگاه فرهنگیان.

انقلاب در دولت موقت مسئولیت وزارت آموزش و پرورش را برعهده گرفت و در آن روزهای سخت و حساس، دین خود را به دین، میهن و ملت خود ادا کرد. وی پس از کناره‌گیری از آن مسئولیت، در شورای عالی آموزش و پرورش و در کنار مسئولان و مدیران بعدی از هیچ‌گونه راهنمایی و کمک به آموزش و پرورش دریغ نورزید. استاد شکوهی نه تنها در زادگاه خود، بیرجند و بعداً در دانشسرای عالی در تهران به خوبی درس خوانده بود، بلکه سال‌ها در اروپا از محضر استادان نام‌آوری مانند ژان پیاژه بهره مستقیم حاصل کرده بود. او همه دانش و تجربه خود را با فروتنی و سخاوت در اختیار دانشجویان خود قرار می‌داد و توانست در عمر پر برکت خود دانش‌پژوهانی تربیت کند که امروزه خود به مقام استادی رسیده‌اند.»

دکتر خسرو باقری: استاد شکوهی، سه حق برگردن ما دارد

دکتر خسرو باقری عضو هیئت علمی دانشکده روان‌شناسی و علوم تربیتی دانشگاه تهران سخنران بعدی این همایش بود که با طرح این سؤال که استاد شکوهی چه حقی برگردن ما دارد، سخنان خود را آغاز کرد و افزود: «استاد شکوهی، سه حق برگردن ما دارد: ستایش، زایش و والایش. در مرحله اول، حق استاد شکوهی برگردن ما این است که باید از او ستایش و قدردانی کنیم. در مقام ستایش از او، باید بگوییم که شکوه شکوهی در چه بود؟ باید رمزگشایی کنیم که او چرا شکوه داشت؟ شکوهی معلمی کرد و با معلمی یگانه شد. وجودش با معلمی یکی است. معلمی یک حرفه و فعالیت است، اما رفته‌رفته، معلمی با وجود انسان (معلم) عجین می‌شود و همین اتفاق است که انسان را با شکوه می‌کند. معلمی باید داخل کالبد انسان وارد شود و این اتفاق در شکوهی رخ داده بود.»

عضو هیئت علمی دانشگاه تهران سپس به حق دوم شکوهی اشاره کرد و گفت: «حق دوم شکوهی برگردن ما این است که بکوشیم زایش صورت بگیرد و شکوهی‌ها به‌وجود بیایند. ما نباید تنها به «غلامحسین شکوهی» بسنده کنیم. باید شکوهی‌ها داشته باشیم. اما مانع معلمان برای شکوهی شدن چیست؟ باید این

موانع را شناسایی و بر آن‌ها غلبه کنیم تا شکوهی‌ها زاده شوند.»

موانع شکوهی شدن

وی سپس افزود: «به نظر من چهار مانع برای شکوهی شدن معلمان وجود دارد. اولین مانع این است که ما نسبت به معلمی برون‌نگر باشیم و معلمی را کار برای دیگران در نظر بگیریم نه برای خودمان. اگر به دوش معلم قیاً انداخته باشند فایده ندارد. معلم باید کار معلمی را کار خودش بداند. معلم با نظر به خودش و برای خودش کار می‌کند.

این عمل‌هاست که هویت معلم را شکل می‌دهند. اگر معلمان بخواهند معلمی را در بیرون نگاه کنند این نگاه تبدیل به مانع می‌شود. معلم وقتی سرکلاس می‌رود باید بیش از آنکه به این فکر کند که چه می‌خواهد به بچه‌ها بدهد فکر کند می‌خواهد کاری برای خودش انجام دهد. هویت ما باید با معلمی گره بخورد.

مانع دوم، نگاه ایزاری یا ایزارنگری به شاگرد است. یعنی شاگردان را بهانه‌ای برای اشتغال ببیند. این هم یک مانع است که بتوانیم یک معلم خوب بشویم. کانت می‌گفت دیگران را به‌عنوان غایت ببینیم نه وسیله.

اگر ما معلمان دانش‌آموزان را وسیله معاش خودمان بدانیم این یک انحطاط در وجود خودمان است.

معلم باید نگران دانش‌آموز باشد و دغدغه دانش‌آموز را داشته باشد. اگر کسی نگاه ایزاری به دانش‌آموز داشته باشد، نمی‌تواند شکوهی شود.

مانع سوم، عمل‌زدگی است. معلمی کاری سهل و ممتنع است. در نگاه اول

سهل است ولی اگر بخواهید به آن فکر کنید آن را بسیار پیچیده و ممتنع خواهید یافت. اگر معلم ژرفاندیشی نکنند، رشد نمی‌کند و شکوهی نمی‌شود. معلم باید درباره همین کار ساده تفکر کند و از عمل‌زدگی دوری کند. معلم باید هر روز درباره چستی تربیت فکر کند. معلمانی که احساس نیاز به مطالعه و تفکر نمی‌کنند، عمل‌زده شده‌اند و بد است. معلمان باید مراقب عمل‌زدگی باشند.

مانع چهارم معلمان برای شکوهی شدن، گیرافتادن در تناقض «معلم خوب و فقیر» است. امروز برخی از معلمان به این نتیجه رسیده‌اند که یا ما باید تأمین باشیم و یا اینکه کار نمی‌کنیم.

شکی نیست که معلم باید تأمین شود. اما معلم باید این تناقض را هم برای خودش حل کند؛ و اگر حل نکند نمی‌تواند شکوهی شود.

امروز معلمان ما شدیداً با تناقض معلم خوب و فقیر درگیرند و اگر بر آن غلبه نکنند، نمی‌توانند شکوهی بشوند.

والایش، حق سوم شکوهی

دکتر باقری در ادامه سخنانش به حق سومی که شکوهی برگردن ما دارد اشاره کرد و گفت: «حق سوم شکوهی برگردن ما، والایش اندیشه‌های اوست. ما باید از شکوهی در گذریم و فراتر برویم. اگر خود شکوهی امروز زنده بود از این هم فراتر می‌رفت. او پویا بود و اگر ۲۰ سال دیگر می‌ماند قطعاً از آنچه بود جلوتر می‌رفت.»

شکوهی می‌تواند مانع هم باشد

دکتر باقری در ادامه صحبت‌هایش به یک نکته اساسی دیگر اشاره کرد و گفت: «مواظب باشیم که اگر با شکوهی یا شکوهی‌ها، که بزرگ و دارای ارزش‌های بسیار بالایی هستند، برخورد مناسب نکنیم، همین، خود می‌تواند برای ما مانع باشد. اما مانع شدن شکوهی یعنی چه؟ مانع شدن شکوهی به سه طریق ممکن است: تقلید، تکرار و تقدیس.

۱. **تقلید:** تقلید کردن از انسان‌های بزرگ می‌تواند مانعی برای ما بشود. شما می‌توانید مانند شکوهی در کلاس صحبت کنید یا مانند او عمل کنید؛ اما این خودش یک بیماری، یعنی بیماری الگوگیری است. آن شکوهی شکوهی خودش بود و من و

شما هم باید شکوهی خودمان باشیم. اگر خودمان نباشیم نمی‌توانیم شکوهی شویم. می‌خواهم بگویم اگر مراقب نباشیم، چهره‌های درخشان برایمان باتلاق می‌شوند و ما در آن‌ها فرو می‌رویم یا در آن‌ها غرق می‌شویم. پس هرکسی باید خودش باشد. چون اصالت افراد است که می‌درخشد.

زیبایی در اصالت است. اگر شما بخواهید مقلد زیباترین آدم‌ها هم باشید خودتان هم زشت می‌شوید.

۲. تکرار. دومین مانع شکوهی شدن تکرار کردن و در جا زدن است. این به معنای گیر کردن در یک دیدگاه است. ما نباید در دیدگاه و نظرات بزرگان متوقف شویم، بلکه باید دیدگاه و نظرات آن‌ها را بسط و گسترش دهیم. ما باید ادامه بزرگان باشیم. اگر تکرار آن‌ها باشیم ملال آور می‌شویم. باید این دیدگاه‌ها و نظرات مانند یک ارگانیسم زنده، رشد کنند و زندگی کنند. بنابراین کسانی که می‌خواهند حق شکوهی را در بخش سوم، یعنی والا‌یش، ادا کنند باید خلاقیت و نوآوری داشته باشند.

۳. تقدیس. سومین مانعی که می‌تواند مانع شکوهی شدن ما شود تقدیس اوست، و تقدیس چیزی است که در رابطه با شخصیت‌های بزرگ رخ می‌دهد. اساساً ما ایرانی‌ها چون یک مقدار مرده‌پرست هستیم افراد را، مخصوصاً پس از مرگشان، تقدیس می‌کنیم؛ و تقدیس کردن انسان‌های بزرگ به معنی کشتن آن‌هاست.

دکتر باقری در ادامه چاره این بیماری (مانع شدن شکوهی) پرداخت و افزود: «چاره این بیماری، نقادی است. انسان‌ها محدود هستند و دست یازیدن به حقیقت مشکل است. پس انسان‌های بزرگ باید نقادی شوند و نقد شکوهی در واقع ادا کردن حق والا‌یش او برگردن ماست.

پس ما باید حق بزرگان را ادا کنیم و نباید در ستایش آن‌ها محدود شویم یا بمانیم»

سخنان دکتر محمد رضا نیستانی

دکتر محمد رضا نیستانی عضو هیئت علمی دانشکده علوم تربیتی دانشگاه اصفهان و یکی از شاگردان استاد شکوهی، سخنران بعدی این مراسم بود که سخنان

خود را با طرح این سؤال که «چرا باید از استاد شکوهی ستایش کنیم؟» آغاز کرد و گفت: «ما باید به این سؤال پاسخ دهیم که چه عاملی باعث می‌شود که یک معلمی این همه مورد توجه مردم قرار می‌گیرد؟ به اعتقاد من، شکوهی برای ما تازگی و بداعت داشت. ما قبل از او، معلم‌های شبیه او ندیده بودیم. شکوهی، آشکارگر واقعیت معلمی بود. او به ما آموخت که معلمی یعنی چه و چه معنایی دارد. به گفته افلاطون زیبایی، شکوه و کمال یک پدیده است.

شکوهی در دو حوزه تازگی و بداعت داشت: یکی در شخصیت و دیگری در شیوه معلمی. شخصیت استاد شکوهی، نابهنگام و تازه بود. شخصیت او خاص بود. او شخصیت متفاوتی با دیگران داشت. حوزه دیگری که استاد شکوهی در آن تازگی و بداعت داشت، حوزه معلمی بود. شیوه معلمی او واقعاً تازگی و بداعت داشت. دقت داشته باشیم که هر کسی نمی‌تواند معلمی کند.

آمادگی او برای معلمی از او یک شخصیت متفاوت ساخته بود. معلمی که برای کلاس رفتن شوقی نداشته باشد نمی‌تواند معلمی کند. استاد شکوهی آرزو داشت در کلاس درس بمیرد.»

دکتر نیستانی سپس به یکی دیگر از ویژگی‌های استاد شکوهی اشاره کرد و گفت: «یکی دیگر از ویژگی‌های استاد شکوهی، هستی‌بخشی او بود. او ماهیت و وجودی داشت که هستی‌بخش بود. کسانی که حتی یک جلسه در کلاس او حاضر می‌شدند، به شدت تحت تأثیر او قرار می‌گرفتند

ویژگی بعدی استاد این بود که توانسته بود همه حصارهای پیرامون خود را

بشکند. حضور دانش‌آموزان و دانشجویان را درک می‌کرد. او اهلیت گفت و شنود داشت. شنونده بسیار خوبی بود. وقتی از استاد شکوهی یک سؤال می‌پرسیدی، او با توجه می‌گفت: یک بار دیگر سؤال را تکرار بفرمایید و با دقت گوش می‌کرد، آن‌گاه به سؤال پاسخ می‌داد.

وی افزود: «شکوهی باریک‌بین و نازک‌اندیش بود. او انسان بسیار دقیقی بود. شیوه آموزشی او هنرمندانه بود. وقتی وارد کلاس او می‌شدیم، با معلمی روبه‌رو بودیم که با هنرمندانه‌ترین و زیباترین شکل تدریس می‌کرد. او در تدریس، به موقع و در فرصت‌های مناسب، از تمثیل، استعاره و تشبیهات استفاده می‌کرد و قدرت بسیار بالایی در این روش داشت. شکوهی در کلام بلیغ بود و بلاغت را هم در اوج خودش داشت. من خودم به این نتیجه رسیده‌ام که معلمی که ادبیات نخوانده است نمی‌تواند معلم خوبی شود. استاد شکوهی شاگرد ذبیح‌الله صفا، دکتر معین و... بود. از ادبیات، هنر، سینما، بازیگری و بلاغت برای تدریس مدد می‌گرفت، تا ما را به کنه مسائل تعلیم و تربیت آگاه کند.

کلاس استاد شکوهی واقعاً روح داشت. سکوت و سکون‌های به‌جا و مناسب داشت. اساس شادی و غم در زمان‌های مناسب در چهره او نمایان می‌شد. حافظه عاطفی او عین تجارب زیسته او بود. قبل از اینکه ما را برانگیخته کند، خودش برانگیخته شده بود. به گفته باخ، موسیقیدان مشهور آلمانی، «تواننده‌ای که قبل از دیگران خودش برانگیخته نشده باشد نمی‌تواند کسی را برانگیزد»

استاد شکوهی تلاش می‌کرد شاگردان خودش را وارد یک کشف نمایشی کند. او واقعاً آرام بود و اهل هیچ جنجالی نبود. عضو هیئت علمی دانشگاه اصفهان در پایان سخنانش گفت: «همه آنچه که درباره استاد شکوهی گفتم، به معنی این نیست که استاد شکوهی بی‌عیب بود. باید او را نقد هم کرد. شاید یک نظریه پرداز بگوید: شکوهی باید در جایی هم داد می‌زد و نباید این قدر آرام بود.

شایان ذکر است در این همایش تعداد دیگری از جمله دکتر محمود مهرمحمدی سرپرست دانشگاه فرهنگیان نیز به ایراد سخنرانی پرداختند.

این همایش در روز ۱۷ آبان ماه گذشته، در پردیس نسیمیه تهران برگزار شد.